

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію

ХАРАКОЗ ГАННИ ВАСИЛІВНИ

ХОРОВА ФУГА: ЖАНРОВО-СТИЛЬОВИЙ ТА ВИКОНАВСЬКИЙ АСПЕКТИ

(НА МАТЕРІАЛІ ЗАХІДНОЄВРОПЕЙСЬКОЇ МУЗИКИ XVIII-XIX СТ.),

представлену на здобуття наукового ступеня доктора філософії

за спеціальністю 025 «Музичне мистецтво»

Дисертаційне дослідження Ганни Харакоз знаходиться в зоні перетину багатьох дослідницьких інтересів: перший – це жанрово-стильовий аспект, який широко застосовується в музикознавчій практиці, різнобічних дослідженнях аналітичного характеру, та пов'язане з широким спектром проблем досягнення художньо-образної системи витворів мистецтва; другий – виконавський, який спрямований на створення художньо достовірних інтерпретацій, а третій – розкриття еволюційних процесів та закономірностей розвитку жанру, що сприяє проясненню глибинних властивостей музичної культури. Категорія художнього концепту фуги, як функціонуючої структури в мистецтві, постійно розробляється у наукових працях, але обрана дисертанткою тема феномену *хорової фуги* є безсумнівно *актуальною* та свідчить про перспективність подальшої розробки заявленої теми. Наукова новизна полягає в тому, що Ганна Василівна вперше формує уявлення щодо специфіки хорової фуги, а саме жанрово-стильових особливостей, поліфонічної форми і драматургії та інтерпретаційних особливостей.

Структура роботи повністю відповідає поставленій меті та завданням, логічно та послідовно вирішуються у трьох розділах з рядом підрозділів в кожному, які завершуються переконливими висновками. У якості аналітичного матеріалу дисертанткою обираються великомасштабні поліфонічні твори західноєвропейського хорового мистецтва XVIII-XIX століть (Й. Баха, Г. Генделя, Й. Гайдна, В. Моцарта, Л. ван Бетховена, Ф. Мендельсона-Бартольді, Дж. Россіні).

Обрані методи дослідження у повній мірі відображають мету і завдання наукового пошуку, а теоретична база дослідження, опрацьована дисертанткою, представлена класичними та сучасними фундаментальними працями теоретичного та історичного музикознавства. Практичне значення дисертаційного дослідження має широке призначення в сфері історії та теорії музики, історії та теорії хорового виконавства. Отримані наукові результати можуть використовуватися в науковій та педагогічній роботі, у виконавській діяльності.

Перший розділ присвячений висвітленню хорової фуґи в контексті загальної теорії фуґи, де Ганною Харакоз застосовується системний підхід до розгляду поліфункціональності феномену фуґи як форми, жанру, твору, завдяки тлумаченням у різних дослідницьких підходах, її визначенням та класифікаціям (с.27-29 дис.). Переконаливим є обізнаність дисертанткою вагомою кількістю ґрунтовних праць та досліджень присвячених обраній тематиці та влучне узагальнення значних масивів інформації.

Розглянувши феномен фуґи у теоретичному та історичному контекстах, авторка логічно переходить до *хорової фуґи*, основні параметри якої викладені у підрозділі 1.2. «Хорова фуґа: ступінь вивченості та питання типології». Висвітлюючи основні етапи виникнення та розвитку хорової (вокальної) фуґи, дисертанткою наводяться перші згадування терміну «вокальної фуґи» у трактатах Й. Фукса, Ф. Марпурґа, В. Манфреціні; розглядаються відомості з підручників З. Дена, Л. Бусслера (с. 34-35 дис.), які одні із перших виокремили фуґу, створену для цього виконавського складу. Авторка дисертаційного дослідження наголошує на тому, що дефініція «вокальної фуґи» виникла в «дихотомічному протиставленні фузі інструментальній, тобто у зв'язку зі специфікою її виконавського складу» (с.36 дис.). А у подальшому висвітлює поняття вокальної та хорової фуґи в науковій літературі, звертаючи увагу на тотожність цих понять, але не погоджуючись з цим, наводить як приклад різні можливості виконаання, специфіку складу тощо. І як підсумок вищезазначеного, надається сформульоване дисертанткою визначення *хорової*

фуги (с. 46 дис.), що вказує на важливе місце в образному сприйнятті твору *змісту вербального тексту*, який істотно впливає на всю палітру засобів музичної виразності. Запропонована класифікація різновидів хорової фуги яка була розроблена та сформульована авторкою як узагальнюючий матеріал, є досить змістовною (с.47 дис.). Подальший розгляд хорової фуги переміщується у бік циклічної форми, як логічно вбудованої в композиційний план більш масштабних форм.

У *другому розділі* дисертації «Жанрова специфіка хорової фуги: теоретично-методологічні аспекти» Ганна Василівна окреслює найсуттєвіші музично-виконавські параметри хорової фуги. У підрозділі 2.1. дослідницею послідовно обґрунтовуються елементи музичної мови як базові для хорового виконавства, визначаються типові риси поліфонічної фактури, теситурно-регістрові та тембральні співвідношення, кількість голосів виконавського складу, характерні ознаки теми фуги, виконавські засоби, що впливають на загальну образно-змістовну драматургію твору. Все вищезазначене підкріплено переконливими музичними прикладами розглянутими з точки зору виконавиці-диригента. Окремими пунктами аналізується композиційно-драматургічна роль тексту, функції інструментального супроводу, архітектоніка хорової фуги. Слід відзначити, що всі спостереження авторка узагальнила у вигляді *таблиці* та представила у візуальному вигляді *тривимірної моделі у різних проєкціях* (Додаток А і В), що є наглядно показовим та конкретизує вищезазначені положення.

Підрозділ 2.2. «Порівняльний аналіз вокальної та інструментальної версій хорової фуги як один із методів виявлення її специфіки (на матеріалі творів Й. С. Баха і Г. Ф. Генделя)» має аналітичну спрямованість, де авторкою виявляються вагомі розбіжності у трактуванні одного твору у двох виконавських версіях (хоровій та інструментальній), наголошуючи на *значному впливі вербального тексту* на формування композиційних особливостей хорових фуг.

В останньому розділі роботи Ганна Василівна досліджує композиційно-стильову динаміку західноєвропейської хорової фуґи XVIII – XIX ст., починаючи від хоральних фуґ бароко (аналізуються хорові фуґи з хоралом духовних кантат Й. С. Баха), виявляючи тенденцію до симфонізації жанру у хорових фуґах доби класицизму (ораторії та меси Й. Гайдна, В. А. Моцарта, Л. ван Бетховена) та поєднання барокових та класичних тенденцій у хорових фуґах XIX ст. (духовні твори Ф. Мендельсона-Бартольді та Дж. Россіні). Окрему увагу викликає зроблений дисертанткою детальний аналіз досліджуваних творів, мотивований виконавською практикою, який захоплює деталізацією, ґрунтовністю, образністю аналогій, чітким окресленням драматургії творів. Все це підкріплено змістовними композиційними схемами та переконливими нотними прикладами. Кінцевою метою різнобічних та багатоаспектних теоретичних досліджень є практичне використання результатів аналізу дисертанткою у виконавському процесі та диригуванні, їхня спрямованість на створення аргументованих і художньо достовірних виконавських інтерпретацій.

Загальні висновки сформульовані дисертанткою повністю відповідають змісту дисертації та висвітлюють основні наукові результати.

Підсумовуючи наведені вище спостереження стосовно змісту дисертації, можна зробити висновок, що отримані автором наукові результати є самостійними, оригінальними, мають незаперечну теоретичну і практичну цінність, наукову новизну.

Переходячи до дискусійної частини, хотілося б зауважити наступне.

Як я вже відмічала, на сторінці 47 дисертації Вами запропонована класифікація хорової фуґи, де у колонці «композиційна самостійність» Ви розподіляєте хорові фуґи на ті що є *частинами великої поліфонічної форми* та ті що є *самостійними творами*. Проте, у Вашій роботі представлений тільки один жанровий різновид, а хорова фуґа як автономна форма в дослідженні не фігурує. Тому логічно виникають такі питання:

1. Чи досліджували Ви подальший розвиток хорової фуґи у музичному мистецтві, та чи знаходили приклади її існування в якості самостійного твору?
2. Чи впливає на архітектоніку хорової фуґи такий чинник, як її приналежність до циклічного твору або самостійний характер композиції? Якщо так, то поясніть, яким саме чином.

Детальне ознайомлення з текстом роботи Ганни Василівни Харакоз дає підстави стверджувати, що дисертація виконана у відповідності до поставлених завдань, основні положення наукової концепції представлені чітко, робота добре структурована та викладена послідовно, написана виразною мовою, інформаційно насичена, але разом з тим цікава та легка до сприйняття. Все це демонструє високі аналітичні можливості та наукову зрілість дисертантки. Поставленні запитання, викликані бажанням уточнень, не знижують цінності виконаного дослідження. Представлені публікації за темою дисертації (4), відповідають вимогам МОН України і за кількістю, і за змістом.

Отже, на думку офіційного опонента дисертаційна робота «Хорова фуґа: жанрово-стильовий та виконавський аспекти (на матеріалі західноєвропейської музики XVIII-XIX ст.)» відповідає вимогам до наукових досліджень МОН України, а її автор Ганна Василівна Харакоз заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 «Музичне мистецтво».

Офіційний опонент
кандидат мистецтвознавства, доцент,
професор кафедри історії та теорії музики
Дніпропетровської академії
музики ім. М. Глінки

Варакута Марина Іванівна

Підпис Варакути М.І. засвідчую
Старший інспектор відділу кадрів
Дніпропетровської академії
музики ім. М. Глінки

Мельникова Н.В.

